Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (yhdeksäs jaosto)

22 päivänä lokakuuta 2020 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Teknisiä standardeja ja määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettava menettely – Teknisen määräyksen käsite – Jäsenvaltioiden velvollisuus ilmoittaa Euroopan komissiolle kaikki teknisiä määräyksiä koskevat ehdotukset – Ilmoittamatta jätettyyn tekniseen määräykseen ei voida vedota yksityisiä vastaan – Ei voida soveltaa palvelujen tarjoajiin

Asiassa C-275/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Supremo Tribunal de Justiça (ylin tuomioistuin, Portugali) on esittänyt 21.3.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 2.4.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Sportingbet PLC ja

Internet Opportunity Entertainment Ltd

vastaan

Santa Casa da Misericórdia de Lisboa,

Sporting Clube de Bragan ja

Sporting Clube de Braga – Futebol, **SAD**:n

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (yhdeksäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja N. Piçarra sekä tuomarit S. Rodin (esittelevä tuomari) ja K. Jürimäe,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies M. Ferreira,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 18.6.2020 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Sportingbet PLC, edustajinaan B. Mendes ja S. Ribeiro Mendes, advogados,

* Oikeudenkäyntikieli: portugali.

– Internet Opportunity Entertainment Ltd, edustajinaan L. Marçal ja M. Mendes Pereira, advogados,

– Santa Casa da Misericórdia de Lisboa, edustajinaan S. Estima Martins, T. Alexandre ja P. Faria, advogados,

– Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes, J. Gomes de Almeida, A. Pimenta. P. Barros da Costa ja A. Silva Coelho,

– Belgian hallitus, asiamiehinään L. Van den Broeck, M. Jacobs ja C. Pochet, avustajinaan P. Vlaemminck ja R. Verbeke, advocaten,

– Euroopan komissio, asiamiehinään G. Braga da Cruz ja M. Jáuregui Gómez,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee teknisiä standardeja ja määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 22.6.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY (EYVL 1998, L 204, s. 37), sellaisena kuin se on muutettuna 20.7.1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/48/EY (EYVL 1998, L 217, s. 18) (jäljempänä direktiivi 98/34), 1 artiklan 11 alakohdan ja 8 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisia ovat yhtäältä Sportingbet PLC ja Internet Opportunity Entertainment Ltd (jäljempänä IOE) ja toisaalta Santa Casa da Misericórdia de Lisboa (jäljempänä Santa Casa) ja joka koskee Sportingbetin ja IOE:n järjestämien onnen- ja uhkapelien, joita pelataan verkossa, ja tämän toiminnan Portugalissa suoritettavan mainonnan laillisuutta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 83/189/ETY

3 Teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 28.3.1983 annetun neuvoston direktiivin 83/189/ETY (EYVL 1983, L 109, s. 8), sellaisena kuin se on muutettuna 22.3.1988 annetulla neuvoston direktiivillä 88/182/ETY (EYVL 1988, L 81, s. 75) (jäljempänä direktiivi 83/189), 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1. ’teknisellä eritelmällä’ asiakirjaan sisältyvää eritelmää tuotteelta vaadittavista ominaisuuksista, kuten laadusta, suorituskyvystä, turvallisuudesta tai mitoista, mukaan lukien tuotteita koskevat termistöä, tunnuksia, kokeita ja testausmenetelmiä, pakkaamista, merkitsemistä tai selostetta koskevat vaatimukset sekä perustamissopimuksen 38 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja maataloustuotteita ja elintarvikkeena ja eläinten ravintona käytettäviä tuotteita sekä – – lääkkeitä koskevat tuotantotavat ja -menetelmät;

– –

5. ’teknisellä määräyksellä’ teknistä eritelmää niihin liittyvine hallinnollisine määräyksineen, joiden noudattaminen on lain nojalla tai käytännössä pakollista saatettaessa tuote markkinoille tai käytettäessä sitä jäsenvaltion alueella tai suuressa osassa sen aluetta, lukuun ottamatta kuitenkaan paikallisten julkisyhteisöjen antamia määräyksiä;

– –”

4 Saman direktiivin 8 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on annettava komissiolle välittömästi tiedoksi kaikki teknisiä määräyksiä koskevat ehdotukset, paitsi jos tekninen määräys on vain kansainvälisen tai eurooppalaisen standardin täytäntöönpanoa sellaisenaan, jolloin tieto kyseisestä standardista riittää; jäsenvaltioiden on myös annettava lyhyt selvitys komissiolle niistä seikoista, joiden vuoksi teknisen määräyksen antaminen on välttämätöntä, jos perusteita ei ole selvitetty jo ehdotuksessa.

– –”

Direktiivi 98/34

5 Direktiivin 98/34 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

2) ’palvelulla’ kaikkia tietoyhteiskunnan palveluja, toisin sanoen kaikkia etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavia palveluja, joista tavallisesti maksetaan korvaus.

Tässä määritelmässä tarkoitetaan:

– ’etäpalvelulla’ palvelua, joka toimitetaan siten, että osapuolet eivät ole samanaikaisesti läsnä,

– ilmaisulla ’sähköisessä muodossa’ palvelua, joka lähetetään lähetyspaikasta ja vastaanotetaan määränpäässä tietoja elektronisesti käsittelevien laitteiden (mukaan lukien digitaalinen pakkaaminen) tai tietojen säilytyksen avulla ja joka lähetetään, siirretään ja vastaanotetaan kokonaan linjoja, radioyhteyttä, optisia tai muita elektromagneettisia välineitä käyttäen,

– ’palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavalla palvelulla’ palvelua, joka toimitetaan henkilökohtaisen pyynnön perusteella tapahtuvana tiedonsiirtona.

– –

3) ’teknisellä eritelmällä’ asiakirjaan sisältyvää eritelmää tuotteelta vaadittavista ominaisuuksista, kuten laadusta, käyttöominaisuuksista, turvallisuudesta tai mitoista, mukaan lukien tuotteita koskevat myyntinimeä, termistöä, tunnuksia, kokeita ja testausmenetelmiä, pakkaamista, merkitsemistä tai selostetta koskevat vaatimukset sekä vaatimustenmukaisuuden arvioinnin menettelyt;

– –

4) ’muulla vaatimuksella’ vaatimusta, joka ei ole tekninen eritelmä ja joka asetetaan tuotteelle erityisesti kuluttajan tai ympäristön suojelutarkoituksessa ja joka koskee tuotteen elinkaarta markkinoille saattamisen jälkeen eli käyttöedellytyksiä, kierrätystä, uudelleenkäyttöä tai tuotteesta huolehtimista, jos nämä edellytykset voivat vaikuttaa merkittävästi tuotteen koostumukseen tai sen luonteeseen taikka sen kaupan pitämiseen;

5) ’palveluja koskevalla määräyksellä’ yleisluontoista vaatimusta, joka koskee 2 kohdassa tarkoitettujen palvelujen saatavuutta ja palvelutoiminnan harjoittamista, erityisesti palvelun tarjoajaa, palveluja ja palvelujen vastaanottajaa koskevia määräyksiä, lukuun ottamatta määräyksiä, jotka eivät erityisesti koske kyseisessä kohdassa määriteltyjä palveluja.

– –

Tässä määritelmässä:

– määräyksen katsotaan koskevan nimenomaisesti tietoyhteiskunnan palveluja, jos sen perusteluissa ja sen säädösosassa todetaan, että sen erityistavoitteena on joko kokonaisuudessaan tai tiettyjen erikseen täsmennettyjen säännösten osalta nimenomaisesti ja kohdennetusti säännellä näitä palveluja,

– määräyksen ei katsota koskevan nimenomaisesti tietoyhteiskunnan palveluja, jos se koskee niitä vain epäsuorasti tai satunnaisesti.

– –

11) ’teknisellä määräyksellä’: teknistä eritelmää tai muuta vaatimusta taikka palveluja koskevaa määräystä, mukaan lukien sovellettavat hallinnolliset määräykset, jonka noudattaminen on oikeudellisesti tai tosiasiallisesti pakollista ja joka koskee kaupan pitämistä, palvelujen tarjoamista, palvelujen tarjoajien sijoittautumista tai käyttöä jäsenvaltiossa tai suuressa osassa sen aluetta sekä jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joissa kielletään tuotteen valmistus, tuonti, kaupan pitäminen tai käyttö taikka joissa kielletään palvelujen tarjoaminen, palvelujen käyttö tai sijoittautuminen palvelujen tarjoajana, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 10 artiklan säännösten soveltamista.

– –”

6 Edellä mainitun direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle välittömästi teknisiä määräyksiä koskevat ehdotukset, paitsi kun on kyse kansainvälisen tai eurooppalaisen standardin käyttöönotosta sellaisenaan, jolloin pelkkä tiedonanto riittää, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 10 artiklan säännösten soveltamista. Niiden on toimitettava komissiolle myös ilmoitus niistä syistä, joiden vuoksi tällaisen teknisen määräyksen laatiminen on tarpeen, jollei näitä syitä selvitetä jo ehdotuksessa.

Jäsenvaltioiden on toimitettava tarvittaessa samalla kertaa keskeisimpien ja välittömästi asiaa koskevien perustana olevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten teksti, jos sen tunteminen on tarpeen teknistä määräystä koskevan ehdotuksen vaikutuksen arvioimiseksi ja jollei sitä ole toimitettu aiemman toimituksen yhteydessä.

– –”

Direktiivi 98/48

7 Direktiivin 98/48 johdanto-osan seitsemännessä ja kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(7) olemassa olevat kansalliset, nykyisiin palveluihin sovellettavat säännökset olisi voitava sopeuttaa tietoyhteiskunnan uusiin palveluihin joko yleisten etujen suojaamiseksi tehokkaammin tai, päinvastoin, sääntelyn vähentämiseksi, silloin kun säännösten soveltaminen olisi suhteetonta niihin tavoitteisiin nähden, joihin niillä pyritään,

(8) ilman yhteisön tasolla tapahtuvaa yhteensovittamista tästä ennustettavissa olevasta kansallisen tason sääntelytoiminnasta voisi seurata palvelujen vapaalle liikkuvuudelle ja sijoittautumisvapaudelle rajoituksia, jotka johtavat sisämarkkinoiden uudelleen jakaantumiseen, liiallisiin määräyksiin ja lainsäädännön epäyhtenäisyyteen”.

Portugalin oikeus

8 Portugalissa 2.12.1989 annetun asetuksen nro 422/89 (Decreto-Lei n.º 422/89; Diário da República I, I-A-sarja, nro 277, 2.12.1989), sellaisena kuin se on muutettuna 19.1.1995 annetulla asetuksella nro 10/95 (Decreto-Lei n.º 10/95) (jäljempänä asetus nro 422/89), 3 §:ssä, jonka otsikko on ”Pelialueet”, säädetään seuraavaa:

”1 – Onnen- tai uhkapelitoiminta on sallittua ainoastaan kasinoissa, jotka sijaitsevat asetuksella perustetuilla pysyvillä tai tilapäisillä pelialueilla tai 6–8 §:ssä tarkoitetuissa poikkeustapauksissa niiden ulkopuolella.

2 – Onnen- tai uhkapelitoimintaa varten pelialueita on Azoreilla, Algarvessa, Espinhossa, Estorilissa, Figueira da Fozissa, Funchalissa, Porto Santossa, Póvoa de Varzimissa, Troiassa ja Vidago-Pedras Salgadasissa.

3 – Pelialueiden kasinoiden välinen kilpailulta suojaava vähimmäisetäisyys määritellään tapauskohtaisesti soveltamisasetuksessa, jossa määritellään kunkin konsession myöntämisehdot.

4 – Pelialueiden konsessionsaajat voivat maan hallituksen valvonnan osalta toimivaltaisen jäsenen antamalla luvalla, jonka hän on antanut pelitarkastusviraston [(Inspecção-Geral de Jogos)] kuulemisen jälkeen, valita harjoittaa bingopelitoimintaa saleissa, jotka ovat samojen lakisääteisten vaatimusten mukaisia kuin pelikasinot mutta eivät sijaitse kasinoissa itsessään, kunhan ne sijaitsevat saman kunnan alueella kuin kasinot.”

9 Saman asetuksen 6 §:ssä, jonka otsikko on ”Pelitoiminta matkailureiteillä ja lentoasemilla”, säädetään seuraavaa:

”1 – Maan hallituksen turismista vastaava jäsen voi pelitarkastusvirastoa ja matkailupääosastoa [(Direcção-Geral do Turismo)] kuultuaan antaa määräaikaisen luvan onnen- tai uhkapelitoiminnan harjoittamiseen Portugalissa rekisteröidyissä meri- tai ilma-aluksissa silloin, kun nämä alukset ovat Portugalin alueen ulkopuolella.

2 – Lupa edellisessä momentissa tarkoitettuun toimintaan voidaan myöntää ainoastaan yrityksille, jotka omistavat tai vuokraavat Portugaliin rekisteröityjä meri- tai ilma-aluksia, tai pelialueilla toimiville konsession saaneille yrityksille niiden luvalla.

3 – Tämän pykälän mukaisesti luvan saanutta onnen- tai uhkapelitoimintaa harjoitettaessa on noudatettava kasinoissa tapahtuvan onnen- tai uhkapelitoiminnan harjoittamisen osalta annettuja sääntöjä; maan hallituksen valvonnan osalta toimivaltaisen jäsenen on vahvistettava asetuksella tämän toiminnan osalta noudatettavat erityiset edellytykset."

10 Asetuksen 7 §:ssä, jonka otsikko on "Ilman pelipankkia pelattavia pelejä koskevan toiminnan ja peliautomaattitoiminnan harjoittaminen muualla kuin kasinoissa", säädetään seuraavaa:

1 – Maan hallituksen valvonnan osalta toimivaltainen jäsen voi pelitarkastusvirastoa ja matkailupääosastoa kuultuaan antaa luvan harjoittaa matkailun kannalta merkittävien tapahtumien yhteydessä ilman pelipankkia pelattavia pelejä koskevaa pelitoimintaa muualla kuin kasinoissa.

2 – Paikkakunnilla, joissa matkailutoiminta on hallitsevassa asemassa, maan hallituksen valvonnan osalta toimivaltainen jäsen voi pelitarkastusvirastoa ja matkailupääosastoa kuultuaan antaa luvan harjoittaa pelitoimintaa raha- tai uhkapelilaitteilla sellaisissa hotelleissa tai niitä täydentävissä yksiköissä, joiden ominaisuudet ja koko vahvistetaan täytäntöönpanoasetuksella.

3 – Edeltävissä momenteissa tarkoitetut luvat voidaan myöntää ainoastaan sellaiselle pelialueen konsessionsaajalle, jonka kasino sijaitsee linnuntietä mitattuna lähimpänä toiminnan harjoittamispaikkaa, siitä riippumatta, mitä 3 §:n 3 momentin säännöksissä säädetään.

4 – Edeltävissä momenteissa mainittujen edellytysten mukaisesti harjoitettavassa onnen- tai uhkapelitoiminnassa on noudatettava kasinoissa tapahtuvan onnen- tai uhkapelitoiminnan harjoittamisen osalta annettuja sääntöjä; tämän toiminnan harjoittamisen osalta noudatettavat erityiset edellytykset vahvistetaan asetuksella."

11 Asetuksen 8 §:ssä, jonka otsikko on "Bingopeli", säädetään seuraavaa:

"Bingopelitoimintaa voidaan harjoittaa sovellettavan erityislainsäädännön mukaisesti erityisissä saleissa niiden kuntien, joissa kasinot sijaitsevat, sekä näiden kuntien viereisten kuntien alueiden ulkopuolella."

12 Asetuksen nro 422/89 9 §:ssä, jonka otsikko on "Konsessiojärjestelmä", säädetään seuraavaa:

"Oikeus onnen- tai uhkapelitoiminnan harjoittamiseen on varattu valtiolle, ja tätä oikeutta voivat käyttää ainoastaan sellaiset osakeyhtiömuotoiset yritykset, joille maan hallitus myöntää sitä vastaavan konsession hallinnollisella sopimuksella, lukuun ottamatta 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tapauksia."

13 Portugalissa 8.11.2003 annetun asetuksen nro 282/2003 (Decreto-Lei n.º 282/2003; Diário da República I, A-sarja, nro 259, 8.11.2003) 2 §:ssä, jonka otsikko on "Soveltamisala", säädetään seuraavaa:

"Edellisessä pykälässä mainittua toimintaa harjoittaa yksinoikeudella koko maan alueella, mukaan lukien radioalue, analoginen ja digitaalinen maanpäällinen radiotaajuusspektri, internet sekä kaikki muut julkiset televiestintäverkot, Santa Casa – – peliosastonsa [(Departamento de Jogos)] kautta kutakin peliä sääntelevien lakien ja 26.8.1991 annetun asetuksen nro 322/91 (Decreto-Lei n.º 322/91) mukaisesti."

14 Asetuksen nro 282/2003 3 §:ssä, jonka otsikko on "Pelisopimus", säädetään seuraavaa:

"1 – Pelisopimus tehdään suoraan pelaajan ja Santa Casan – – peliosaston välillä ilman välikäsiä.

2 – Pelisopimus on sopimus, jossa yksi osapuolista saa tietyn rahamäärän maksamalla sellaisia lukuja tai ennusteita, jotka oikeuttavat hänet maksun vastineeksi vastaanottamaan toisen osapuolen maksaman kiinteä- tai vaihtuvamääräisen voiton ennalta määriteltyjen sääntöjen mukaisesti sellaisen toimenpiteen tuloksen mukaan, joka perustuu yksinomaan tai pääasiassa sattumaan.

_ _”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

15 Sportingbet on elektronisten välineiden avulla onnenpelejä ja sellaisia pelejä läheisesti muistuttavia pelejä, kuten vedonlyöntiä ja arpajaisia, järjestävä yhtiö. Kyseinen yhtiö ylläpitää internetsivustoja www.sportingbet.com, joissa se tarjoaa käyttäjille mahdollisuutta ottaa osaa tämän tyyppisiin peleihin. Sivustosta on olemassa portugalinkielinen versio, joka ilmestyy automaattisesti kaikille Portugalissa oleville käyttäjille.

16 IOE on internetsivustoa www.sportingbet.com hallinnoiva yritys, jolle Sportingbet on antanut asianmukaisesti hallinnointia koskevan toimeksiannon.

17 Sportingbet antoi IOE:lle luvan rekisteröidä sen nimissä verkkotunnukset ”sportingbet.com” ja ”sportingbetplc.com” ja tavaramerkit Global Sportsbook & Casino sportingbet ja sportingbet ja käyttää niitä omaksi edukseen.

18 Santa Casa on yleishyödyllistä toimintaa harjoittava, voittoa tavoittelematon hallinnollinen oikeushenkilö, joka suorittaa julkista etua koskevia toimintoja. Portugalin tasavalta on antanut sille yksinoikeuden järjestää ajanvietepelejä ja vedonlyöntejä, erityisesti elektronisten välineiden avulla.

19 Sporting Clube de Braga (jäljempänä SC Braga) on urheiluseura, joka osallistuu urheilukilpailuihin useilla aloilla, kuten jalkapallossa.

20 Sporting Clube de Braga – Futebol SAD (jäljempänä SC Braga SAD) on yhtiö, joka on perustettu hallinnoimaan SC Bragan ammattilaisjalkapalloa; sen joukkue kilpaili kautena 2006/2007 Portugalin ammattilaisjalkapallon ensimmäisen liigan mestaruudesta.

21 IOE ja SC Braga SAD tekivät pelikausille 2006/2007 ja 2007/2008 sponsorointisopimuksen, jonka kohteena oli Sportingbetin toiminnan mainostaminen ja tunnetuksi tekeminen. Tässä SC Bragan ja SC Braga SAD:n toteuttamassa mainoskampanjassa paljastettiin Sportingbetin tunnus ja kuva, jossa oli maininta ”www.sportingbet.com”. Nämä kuvat julkaistiin SC Bragan internetsivustolla, jotka sisälsivät suoran linkin Sportingbetin internetsivustolle. Lisäksi SC Bragan ammattilaisjalkapallojoukkueella oli ystävyysotteluissa varusteissaan Sportingbetin tunnus.

22 Santa Casa nosti SC Bragaa, SC Braga SAD:tä, Sportingbetiä ja IOE:tä vastaan kanteen, jossa se vaati tuomioistuinta erityisesti vahvistamaan edellä mainitun sponsorointisopimuksen pätemättömäksi ja toteamaan, että Sportingbetin toiminta Portugalissa ja tämän toiminnan mainostaminen olivat lainvastaisia, velvoittamaan Sportingbetin pidättäytymään Portugalissa kaikesta arpajais- ja vedonlyöntipelien toimeenpanosta, kieltämään vastaajia mainostamasta www.sportingbet.com-internetsivustoa tai tekemästä sitä tunnetuksi ja velvoittamaan ne maksamaan sille vahingonkorvausta sen vastaajien lainvastaisten toimintojen johdosta kärsimistä vahingoista.

23 Ensimmäisen asteen tuomioistuin hyväksyi antamassaan tuomiossa osittain Santa Casan kanteen. Se hyväksyi muun muassa Santa Casan edellisessä kohdassa mainitut kolme ensimmäistä vaatimusta kokonaisuudessaan mutta neljännen vaatimuksen ainoastaan Sportingbetin ja IOE:n osalta ja hylkäsi kantajan esittämän vahingonkorvausvaatimuksen.

24 Sportingbet ja IOE valittivat ensimmäisen asteen tuomioistuimen tuomiosta Tribunal da Relação de Guimarãesiin (Guimarãesin ylioikeus Portugali). Kyseinen tuomioistuin pysytti kuitenkin 7.4.2016 antamallaan ratkaisulla ensimmäisen asteen tuomioistuimen tuomion.

25 Sportingbet ja IOE hakivat muutosta ennakkoratkaisua pyytäneeltä tuomioistuimelta Supremo Tribunal de Justiçalta (ylin tuomioistuin, Portugali) ja vaativat kyseisen tuomion kumoamista. IOE vaati myös, että mainitun tuomioistuimen olisi esitettävä asiassa ennakkoratkaisupyyntö unionin tuomioistuimelle.

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti 16.3.2017 antamassaan välipäätöksessä esittää unionin tuomioistuimelle kymmenen ennakkoratkaisukysymystä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyi kahdeksannella, yhdeksännellä ja kymmenennellä kysymyksellään pääasiallisesti, voidaanko asetuksen nro 422/89 ja asetuksen nro 282/2003 kaltaisia jäsenvaltion säännöstössä säädettyjä teknisiä määräyksiä, joita jäsenvaltio ei ole ilmoittanut komissiolle, soveltaa yksityisiin.

27 Unionin tuomioistuin katsoi 19.10.2017 antamassaan määräyksessä Sportingbet ja Internet Opportunity Entertainment (C-166/17, ei julkaistu, EU:C:2017:790), että kahdeksannen, yhdeksännen ja kymmenennen kysymyksen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuivat selvästi sen takia, että unionin tuomioistuin ei pystynyt vastaamaan näihin kysymyksiin siitä syystä, että sillä ei ollut käytettävissään pyydettyyn unionin oikeuden tulkintaan tarvittavia seikkoja.

28 IOE pyysi, että edellä mainittuun määräykseen johtaneessa asiassa esitetyt kahdeksas, yhdeksäs ja kymmenes kysymys esitetään uudelleen unionin tuomioistuimelle siten, että niihin sisällytetään tällä kertaa aikaisemmasta ennakkoratkaisupyynnöstä puuttuneet seikat. Santa Casa vaati hylkäämään uutta ennakkoratkaisupyyntöä koskevan vaatimuksen.

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että nämä edellä olevat kysymykset ovat edelleen välttämättömiä pääasian oikeusriidan ratkaisemista varten ja että niihin annettava vastaus on edelleen epäselvä.

30 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on vielä vastattava siihen kysymykseen, onko direktiivin 98/34 1 artiklan 11 alakohtaa tulkittava siten, että jäsenvaltion säännöstö, jonka nojalla yksinoikeus järjestää arpajaisia ja vedonlyöntejä koko maan alueella ulotetaan myös kaikkiin elektronisiin viestintävälineisiin, erityisesti internetiin, on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo pääasian valittajien tavoin, että tähän kysymykseen annettavasta myöntävästä vastauksesta seuraa direktiivin 98/34 8 artiklan 1 kohdan nojalla kyseiselle jäsenvaltiolle velvollisuus ilmoittaa komissiolle kyseiset merkitykselliset kansalliset säännökset teknisinä määräyksinä ja muussa tapauksessa näitä määräyksiä ei voitaisi soveltaa yksityisiin.

31 Tässä tilanteessa Supremo Tribunal de Justiça päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) [Portugalin tasavalta] ei ole ilmoittanut Euroopan komissiolle [asetuksessa nro 442/89] säädettyjä teknisiä määräyksiä; onko nämä säännökset – tarkemmin ottaen [sen] 3 ja 9 § – näin ollen katsottava sellaisiksi säännöksiksi, joita ei voida soveltaa, ja voivatko yksityiset vedota tähän soveltamatta jättämiseen?

2) [Portugalin tasavalta] ei ole ilmoittanut – – komissiolle – – asetuksessa nro 282/2003 – – säädettyjä teknisiä määräyksiä; onko niitä – tarkemmin ottaen [sen] 2 ja 3 §:ää – näin ollen jätettävä soveltamatta palvelujen tarjoajiin Portugalissa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

32 Santa Casa ja Belgian hallitus väittävät, että esitettyjä kysymyksiä ei voida ottaa tutkittavaksi siitä syystä, että IOE on kolmanteen valtioon eli Antigua ja Barbudaan sijoittautunut yhtiö ja että se ei voi sellaisena vedota perusvapauksiin eikä näin ollen direktiiviin 98/34. Kyseinen yhtiö on nimittäin ainoa pääasian kahdesta valittajasta, joka tukeutuu ennakkoratkaisukysymyksiin liittyviin argumentteihin.

33 On palautettava mieleen, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (tuomio 19.12.2019, Junqueras Vies, C-502/19, EU:C:2019:1115, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Tästä seuraa, että kansallisten tuomioistuinten esittämillä kysymyksillä oletetaan olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta ja että unionin tuomioistuin voi kieltäytyä ratkaisemasta näitä kysymyksiä ainoastaan silloin, kun on ilmeistä, että pyydetyllä tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen mainittuihin kysymyksiin (tuomio 19.12.2019, Junqueras Vies, C-502/19, EU:C:2019:1115, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Kuten tämän tuomion 29 kohdassa on palautettu mieleen, käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että pyydetty unionin oikeuden – ja erityisesti direktiivin 98/34 säännösten – tulkinta on välttämätön kyseisessä tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan oikeusriidan ratkaisemiseksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii nimittäin saamaan kysymyksillään pääasiallisesti ratkaistuksi, kuuluvatko näissä kysymyksissä tarkoitetut kansallisen oikeuden säännökset, joissa annetaan yksinoikeus järjestää arpajaisia ja vedonlyöntejä koko maan alueella ja joka kattaa kaikki elektroniset viestintävälineet, erityisesti internetin, erityisesti tämän direktiivin soveltamisalaan. Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, mitä päätelmiä sen on tehtävä siinä tapauksessa, että nämä säännökset kuuluvat edellä mainitun direktiivin 1 artiklan 11 alakohdassa tarkoitettuun käsitteeseen ”tekninen määräys”.

36 Tällaisessa tilanteessa – kun otetaan huomioon tämän tuomion 34 kohdassa esitetty oikeuskäytäntö – Santa Casan ja Belgian hallituksen esittämät argumentit, jotka koskevat pikemminkin sitä, voidaanko edellä mainittua direktiiviä soveltaa pääasian oikeusriidassa, ja näin ollen ennakkoratkaisukysymysten asiasisältöä, eivät voi kumota olettamaa, jonka mukaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämillä kysymyksillä on merkitystä asian kannalta.

37 Näin ollen ennakkoratkaisukysymykset on otettava tutkittavaksi.

Alustavat huomautukset

38 On todettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asetuksen nro 422/89 ja toinen kysymys asetuksen nro 282/2003 säännösten tulkintaa.

39 Kun otetaan huomioon ensinnäkin näiden asetusten ja toisaalta direktiivien 83/189 ja 98/34 voimaantulopäivät, ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä on lähestyttävä direktiivin 83/189 säännösten näkökulmasta ja toista ennakkoratkaisukysymystä direktiivin 98/34 säännösten näkökulmasta käsin.

Ensimmäinen kysymys

40 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään, onko direktiivin 83/189 1 artiklan 5 alakohtaa tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että oikeus onnenpelitoiminnan harjoittamiseen on varattu valtiolle ja tätä oikeutta voivat käyttää ainoastaan sellaiset osakeyhtiömuotoiset yritykset, joille kyseinen jäsenvaltio myöntää sitä vastaavan konsession, ja jossa säädetään tämän toiminnan harjoittamista koskevista edellytyksistä ja alueista, on tässä säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”. Jos näin on, se pohtii vielä sitä, seuraako siitä, että tätä lainsäädäntöä ei ole ilmoitettu komissiolle tämän direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti, että edellä mainittuun lainsäädäntöön ei voida vedota yksityisiä vastaan.

41 Direktiivin 83/189 1 artiklan 5 alakohdan mukaan tekninen määräys on ymmärrettävä siten, että se kattaa tekniset eritelmät niihin liittyvine hallinnollisine määräyksineen, joiden noudattaminen on lain nojalla tai käytännössä pakollista saatettaessa tuote markkinoille tai käytettäessä sitä jäsenvaltion alueella tai suuressa osassa sen aluetta, lukuun ottamatta kuitenkaan paikallisten julkisyhteisöjen antamia määräyksiä. Direktiivin 83/189 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on annettava komissiolle tiedoksi kaikki teknisiä määräyksiä koskevat ehdotukset.

42 Direktiivin 83/189 1 artiklan 1 alakohdan mukaan tässä direktiivissä tarkoitettu ”tekninen eritelmä” on asiakirjaan sisältyvä eritelmä tuotteelta vaadittavista ominaisuuksista, kuten laadusta, suorituskyvystä, turvallisuudesta tai mitoista, mukaan lukien tuotteita koskevat termistöä, tunnuksia, kokeita ja testausmenetelmiä, pakkaamista, merkitsemistä tai selostetta koskevat vaatimukset (ks. vastaavasti tuomio 8.3.2001, van der Burg, C-278/99, EU:C:2001:143, 20 kohta).

43 Koska asetuksen nro 422/89 3 ja 9 §:ssä säädetään konsessiojärjestelmästä onnen- tai uhkapelien järjestämistä varten ja tämän toiminnan harjoittamisen edellytyksistä tai alueista, ei ole niin, että nämä säännökset koskisivat direktiivin 83/189 1 artiklan 1 alakohdassa tarkoitetulla tavalla tuotteelta vaadittavia ominaisuuksia, joten niitä ei voida luokitella tämän direktiivin 1 artiklan 5 alakohdassa tarkoitetuiksi teknisiksi määräyksiksi.

44 Tällaisessa tilanteessa ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 83/189 1 artiklan 5 alakohtaa on tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että oikeus onnenpelitoiminnan harjoittamiseen on varattu valtiolle ja tätä oikeutta voivat käyttää ainoastaan sellaiset osakeyhtiömuotoiset yritykset, joille kyseinen jäsenvaltio myöntää sitä vastaavan konsession, ja jossa säädetään tämän toiminnan harjoittamista koskevista edellytyksistä ja alueista, ei ole tässä säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”.

Toinen kysymys

45 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään, onko direktiivin 98/34 1 artiklan 11 alakohtaa, luettuna yhdessä saman artiklan 5 alakohdan kanssa, tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa tietylle julkiselle yksikölle koko maan alueella annettu yksinoikeus tiettyjen onnenpelien järjestämiseen käsittää myös pelin järjestämisen internetissä, on ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”. Jos näin on, se pohtii vielä sitä, seuraako siitä, että tätä lainsäädäntöä ei ole ilmoitettu komissiolle tämän direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti, että edellä mainittuun lainsäädäntöön ei voida vedota yksityisiä vastaan.

46 Tässä asiayhteydessä on muistutettava, että teknisen määräyksen käsite kattaa ensinnäkin edellä mainitun direktiivin 1 artiklan 3 alakohdassa tarkoitetun ”teknisen eritelmän”, toiseksi direktiivin 1 artiklan 4 alakohdassa määritellyn ”muun vaatimuksen”, kolmanneksi direktiivin 1 artiklan 5 alakohdassa tarkoitetun ”palveluja koskevan määräyksen” ja neljänneksi direktiivin 98/34 1 artiklan 11 alakohdassa tarkoitetut ”jäsenvaltioiden lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset,

joissa kielletään tuotteen valmistus, tuonti, kaupan pitäminen tai käyttö taikka joissa kielletään palvelujen tarjoaminen, palvelujen käyttö tai sijoittautuminen palvelujen tarjoajana” (tuomio 26.9.2018, Van Gennip ym., C-137/17, EU:C:2018:771, 37 kohta).

47 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 5 alakohdan mukaisesti ”palveluja koskevia määräyksiä” ovat kaikki yleisluontoiset vaatimukset, jotka koskevat tämän direktiivin 1 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettujen palvelujen, eli niiden kuvauksen mukaisesti kaikkien tietoyhteiskunnan palvelujen, toisin sanoen kaikkien etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavien palvelujen, joista tavallisesti maksetaan korvaus, saatavuutta.

48 Unionin tuomioistuin on jo todennut tästä, että säännökset, jotka koskevat kieltoa tarjota onnenpelejä internetin välityksellä, poikkeuksia tästä kiellosta, rajoituksia mahdollisuuteen tarjota urheiluvedonlyöntejä internetissä sekä kieltoa mainostaa internetin välityksellä tarjottavia onnenpelejä, voidaan luokitella direktiivin 98/34 1 artiklan 5 alakohdassa tarkoitetuiksi ”palveluja koskeviksi määräyksiksi”, koska ne koskevat tämän direktiivin 1 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettua ”tietoyhteiskunnan palvelua” (ks. analogisesti tuomio 4.2.2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, 75 kohta).

49 Käsiteltävässä asiassa asetuksen nro 282/2003 2 ja 3 §:ssä säädetyt määräykset koskevat erityisesti tietoyhteiskunnan palveluja. Lisäksi on niin, että koska näissä säännöksissä on annettu Santa Casalle yksinoikeus onnenpelien järjestämiseen internetissä, näissä määräyksissä kielletään kaikkia muita talouden toimijoita paitsi tätä julkista yksikköä tarjoamasta näitä palveluja.

50 Näin ollen tällaiset säännökset kuuluvat käsitteen ”tekninen määräys” kattamaan neljänteen luokkaan, joka on direktiivin 98/34 1 artiklan 11 alakohdassa, eli ”jäsenvaltioiden [lakeihin] – –, joissa kielletään palvelujen tarjoaminen”.

51 Tällainen tulkinta on direktiivin 98/48, jolla direktiiviä 98/34 muutettiin, johdanto-osan seitsemännestä ja kahdeksannesta perustelukappaleesta ilmenevän direktiivin 98/34 tavoitteen mukainen; direktiivin tavoitteena on sopeuttaa olemassa olevat kansalliset säännökset tietoyhteiskunnan uusiin palveluihin ja välttää palvelujen vapaalle liikkuvuudelle ja sijoittautumisvapaudelle aiheutuvat rajoitukset, jotka johtavat sisämarkkinoiden uudelleen jakaantumiseen (ks. vastaavasti tuomio 20.12.2017, Falbert ym., C-255/16, EU:C:2017:983, 34 kohta).

52 Siitä kysymyksestä, olisiko ennen asetuksen nro 282/2003 2 ja 3 §:n antamista niistä pitänyt ilmoittaa komissiolle direktiivin 98/34 8 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla, on palautettava mieleen, että tässä säännöksessä säädetystä velvollisuudesta, eli siitä, että jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle teknisiä määräyksiä koskevat ehdotukset, oli säädetty jo direktiivin 83/189 8 artiklan 1 kohdassa kuten myös sitä koskevasta seuraamuksesta, että ilmoittamatta jätettyjä teknisiä määräyksiä ei voida soveltaa (tuomio 1.2.2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, 35 ja 36 kohta).

53 Direktiivin 98/34 8 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetty ilmoittamisvelvollisuus on nimittäin olennainen keino toteuttaa Euroopan unionin valvonta palvelujen vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisvapauden suojelemiseksi (ks. vastaavasti tuomio 20.12.017, Falbert ym., C-255/16, EU:C:2017:983, 34 kohta). Tämän velvollisuuden laiminlyöminen merkitsee täten olennaista menettelyvirhettä kyseessä olevien teknisten määräysten antamisessa, ja siitä seuraa, ettei näitä määräyksiä voida soveltaa, joten niihin ei voida vedota yksityisiä vastaan (ks. vastaavasti tuomio 4.2.2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, 67 kohta ja tuomio 1.2.2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Yksityiset voivat vedota tähän kansallisessa tuomioistuimessa, jonka on jätettävä soveltamatta sellaista kansallista teknistä määräystä, jota ei ole annettu tiedoksi direktiivin 98/34 mukaisesti (tuomio 10.7.2014, Ivansson ym., C-307/13, EU:C:2014:2058, 48 kohta).

54 Kaikista edellä olevista seikoista seuraa näin ollen, että koska asetuksen nro 282/2003 2 ja 3 §:ssä säädettyjä teknisiä määräyksiä ei ole ilmoitettu komissiolle direktiivin 98/34 mukaisesti, niitä ei voida soveltaa ja niihin ei voida näin ollen vedota yksityisiä vastaan. Tältä osin ei ole – toisin kuin Santa Casa ja Belgian hallitus väittävät – merkitystä sillä, voiko talouden toimija vedota perusvapauksiin tai tähän direktiiviin.

55 Tällaisessa tilanteessa toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 98/34 1 artiklan 11 alakohtaa, luettuna yhdessä saman artiklan 5 alakohdan kanssa, on tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa tietylle julkiselle yksikölle koko maan alueella annettu yksinoikeus tiettyjen onnenpelien järjestämiseen käsittää myös pelin järjestämisen internetissä, on ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”, jolloin siitä, että sitä ei ole ilmoitettu komissiolle tämän direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti, seuraa, että tähän lainsäädäntöön ei voida vedota yksityisiä vastaan.

Oikeudenkäyntikulut

56 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (yhdeksäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 28.3.1983 annetun neuvoston direktiivin 83/189/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 22.3.1988 annetulla neuvoston direktiivillä 88/182/ETY, 1 artiklan 5 alakohtaa on tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että oikeus onnenpelitoiminnan harjoittamiseen on varattu valtiolle ja tätä oikeutta voivat käyttää ainoastaan sellaiset osakeyhtiömuotoiset yritykset, joille kyseinen jäsenvaltio myöntää sitä vastaavan konsession, ja jossa säädetään tämän toiminnan harjoittamista koskevista edellytyksistä ja alueista, ei ole tässä säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”.**

2) **Teknisiä standardeja ja määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 22.6.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY, sellaisena kuin se on muutettuna 20.7.1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/48/EY, 1 artiklan 11 alakohtaa, luettuna yhdessä saman artiklan 5 alakohdan kanssa, on tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jossa tietylle julkiselle yksikölle koko maan alueella annettu yksinoikeus tiettyjen onnenpelien järjestämiseen käsittää myös pelin järjestämisen internetissä, on ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”tekninen määräys”, jolloin siitä, että sitä ei ole ilmoitettu Euroopan komissiolle tämän direktiivin, sellaisena kuin se on muutettuna, 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti, seuraa, että tähän lainsäädäntöön ei voida vedota yksityisiä vastaan.**

Allekirjoitukset